

EUROPESE COMMISSIE

Juridische Dienst

Brussel, 2 oktober 2020
sj.c(2020)5902658

Ondernemingsrechtbank
Gent, afdeling
Dendermonde, tweede
kamer

t.a.v. Dhr. Kim
Blanckaert
Griffier
Noordlaan 31/1
9200 DENDERMONDE
kim.blanckaert@just.fgov
.be
Tel. +32 (0)52 259 319
Fax +32 (0)52 259 618

AAN DE ONDERNEMINGSRECHTBANK GENT, AFDELING DENDERMONDE

ADVIES VAN DE EUROPESE COMMISSIE

overeenkomstig artikel 29, lid 1, van Verordening (EU) 2015/1589 van de Raad van 13 juli 2015 tot vaststelling van nadere bepalingen voor de toepassing van artikel 108 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (hierna “de procedureverordening” genoemd)¹

IN DE ZAAK MARGA PIETERS, DDS EN BNP PARIBAS (zaak A/20/00160)

1. HET VERZOEK OM ADVIES

1.1. Inleiding

1. Op 12 maart 2020 ontving de Commissie een verzoek om advies van de Ondernemingsrechtbank Gent, afdeling Dendermonde, op basis van artikel 29, lid 1, van Verordening (EU) 2015/1589 (de “procedureverordening”)¹.
2. Er zij aan herinnerd dat de adviezen van de Commissie - overeenkomstig artikel 29, lid 1, van de procedureverordening en de handhavingsmededeling² - niet bindend zijn voor de nationale rechterlijke instanties. Alleen de rechterlijke instanties van de Unie kunnen een bindende uitlegging van de EU-staatssteunregels geven. Het advies van de Commissie doet derhalve geen afbreuk aan de mogelijkheid of de verplichting voor de nationale rechterlijke instanties om het Hof van Justitie van de Europese Unie te verzoeken om een prejudiciële beslissing over de uitlegging of de geldigheid van het Unierecht, conform artikel 267 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (“VWEU”)³.
3. Conform de handhavingsmededeling beperkt de Commissie zich in haar advies tot het verschaffen aan de nationale rechterlijke instantie van de feitelijke informatie of de economische of juridische toelichting waarom is verzocht, zonder nader in te gaan op de bij de nationale rechterlijke instantie aanhangige zaak ten gronde⁴.

1.2. Relevante feiten en procedure

1.2.1. Achtergrond

4. In het kader van de faillissementsprocedure van de NV Windey vraagt de curator toestemming aan de rechtbank om het betrokken onroerend goed te verkopen voor de wettelijke terugkoopprijs van 111 148 EUR. BNP Paribas, een andere schuldeiser met een hogere rang, betwist deze verkoopprijs, omdat deze veel lager is dan de marktprijs van dit onroerend goed.
5. Het onroerend goed werd in 1990, onder toepassing van de wet van 30 december 1970 betreffende de economische expansie, door Windey aangekocht van de Intercommunale DDS voor de prijs van 46 680,33 EUR. In de aankoopakte verbinden de contractpartijen zich ertoe een nijverheidsgebouw op te richten op de grond die is aangekocht voor de uitoefening van een specifieke industriële activiteit (in casu een leerlooierij). In de aankoopakte is voorts bepaald dat de grond overeenkomstig 32 van de wet betreffende de economische expansie kan worden teruggekocht als de koper zijn activiteit stopzet (= terugkoopclausule). Indien de verkoper akkoord gaat, mag de koper de grond ook doorverkopen, maar in dat geval moet in de doorverkoopakte de hierboven bedoelde terugkoopclausule worden

¹ Verordening (EU) 2015/1589 van de Raad van 13 juli 2015 tot vaststelling van nadere bepalingen voor de toepassing van artikel 108 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, Publicatieblad van de Europese Unie (“PB”) L 248 van 24.9.2015, blz. 9.

² Zie de punten 89 tot en met 96 van de mededeling van de Commissie over de handhaving van de staatssteunregels door de nationale rechterlijke instanties, PB C 85 van 9.4.2009, blz. 1 (de “handhavingsmededeling”).

³ Zie de handhavingsmededeling, punt 81.

⁴ Zie de handhavingsmededeling, punt 93.

opgenomen. Wat de terugkoopprijs betreft, is in de aankoopakte het volgende bepaald: “9. De terugkoop, voorwerp der in punt 8 vermelde clause, zal geschieden tegen de prijs van de eerste verkoop door de maatschappij-verkoopster aangepast overeenkomstig de schommelingen van het door de regering bekendgemaakte indexcijfer van de consumptieprijzen. De infrastructuur en de gebouwen, met uitzondering van het materieel en de outillage, die de koper toebehoren en op de grond zijn gelegen, worden teruggekocht tegen de verkoopwaarde. Indien echter de verkoopwaarde hoger ligt dan de kostprijs zoals deze in de boekhouding werd opgenomen, verminderd met de inzake belastingen aangenomen afschrijvingen, zal de terugkoop tegen deze laatste prijs geschieden. De verkoopwaarde en de aldus bepaalde kostprijs worden door de bevoegde Rijksdiensten vastgesteld.”

6. Op grond van dit artikel gaf DDS in 2019 aan voornemens te zijn de grond terug te kopen tegen de prijs van 111 148 EUR - deze prijs is berekend op basis van de wettelijke terugkoopprijs, na aftrekking van de door de curator gemaakte kosten van bodemonderzoek en -sanering. BNP Paribas Fortis verzette zich tegen de voorgenomen verkoop omdat het terugkooprecht zou worden uitgeoefend tegen een prijs die ver onder de werkelijke waarde ligt.
7. De wet betreffende de economische expansie werd grondig gewijzigd bij twee decreten van de Vlaamse Regering van 2003 en 2012, die beide ook voorzagen in een terugkooprecht. Dit is niet echt relevant, aangezien volgens rechtspraak van het Hof van Cassatie van 2004⁵ het terugkooprecht zoals dat in de oorspronkelijke aankoopakte is opgenomen, onder artikel 32, § 1, van de wet betreffende de economische expansie blijft vallen. Bovendien geeft het Hof van Cassatie in drie arresten (18.3.2004, 3.12.2015 en 22.2.2018) aan dat het terugkooprecht op basis van de wet betreffende de economische expansie niet beperkt is tot 5 jaar en dat het onbeperkt in de tijd kan worden uitgeoefend indien er in de overeenkomst geen termijn is vastgesteld. In de onderhavige zaak betekent dit dat, voor zover de overeenkomst het terugkooprecht niet in de tijd beperkt, het in artikel 32, § 1, van de wet betreffende de economische expansie opgenomen terugkooprecht vandaag de dag nog steeds van toepassing is en dat de verplichting inzake terugkoop moet worden opgenomen in latere verkoopakten die tussen 1 januari 1971 en 1 januari 2004⁶ worden gesloten indien de overheid haar terugkooprecht niet heeft uitgeoefend.

1.2.2. Besluiten op EU-niveau

8. De Commissie heeft bij besluiten van 1991⁷ en 1994⁸ ingestemd met de wet betreffende de economische expansie. Deze bestaande steun is door de Commissie beoordeeld in haar brief van 18 juli 2001⁹ (hierna “het besluit van de Commissie van

⁵ 18.3.2004.

⁶ Dit is de datum waarop het programmadecreet van 2003 in werking is getreden.

⁷ SG(91) D/12925 van 9.7.1991.

⁸ SG(94) D/607 van 17.1.1994.

⁹ SG(2001) P/289993 – [E2/2001](#), België, en [E1/2001](#), wet van 30 december 1970 betreffende de economische expansie (artikelen 1, 2b, 3-9, 18-25, 30-48).

2001 betreffende bestaande steun” of “het besluit van 2001” genoemd), die de volgende overwegingen bevatte:

*“14. De Belgische autoriteiten kunnen op grond van de artikelen 1 tot 5 quater, 13 ter, 22 tot 25 en 29 bis tot 48 van de wet van 1970 aan individuele ondernemingen steun verlenen in de vorm van subsidies, rentesubsidies, renteloze voorschoten en diverse fiscale voordelen. Voorts kunnen ze met deze regeling ook steun verlenen in de vorm van overheidsgaranties waarvan de voorwaarden voordeliger kunnen zijn dan die welke op de markt van toepassing zijn. Ten slotte kunnen de Belgische autoriteiten **gronden en gebouwen kopen en verkopen tegen prijzen die niet noodzakelijk de marktwaarde weergeven**. Met elk van deze instrumenten wordt aan de begunstigde onderneming steun verleend uit overheidsmiddelen, hetzij rechtstreeks (via uitgaven ten laste van de overheidsbegroting), hetzij indirect (doordat de lidstaat verzaakt aan belastingopbrengsten of aan inkomsten uit de verkoop van gronden).*

15. De steun die op grond van deze artikelen uit de wet van 1970 wordt toegekend, is ook selectief omdat hij niet automatisch op basis van objectieve criteria wordt toegekend en omdat de Belgische autoriteiten over een belangrijke marge beschikken bij de keuze van de begunstigde ondernemingen of de voorwaarden waaronder de financiële steun wordt toegekend.

16. Door de steun die op basis van deze regeling wordt toegekend, kunnen de productiekosten van de begunstigde ondernemingen worden verlaagd. Bijgevolg verzekert deze regeling hun van een aanmerkelijk voordeel ten opzichte van hun concurrenten en kan zij ten goede komen aan ondernemingen die deelnemen aan het handelsverkeer tussen lidstaten; daarom dient de regeling dus te worden beschouwd als een maatregel die het handelsverkeer tussen lidstaten ongunstig beïnvloedt.

*17. Gelet op het bovenstaande **concludeert de Commissie dat artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag van toepassing is.**” (eigen vetdruk)*

9. De Commissie kwam daarom met het volgende verzoek:

b) na 31 december 2001 mag geen enkele steun in de zin van artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag nog worden toegekend rechtstreeks op grond van de artikelen 25, 30, 31, 32 en 42 van de wet van 1970.

10. De Belgische autoriteiten stemden daarmee in bij brief van 21 december 2002¹⁰ en de Commissie¹¹ sloot de zaak van de dienstige maatregelen af, waarbij zij eraan herinnerde dat:

b) er na 31 december 2001 geen staatssteun in de zin van artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag meer mag worden toegekend rechtstreeks op grond van de artikelen 30, 31, 32 en 42 van de wet van 30 december 1970.

¹⁰ Ref.: brief nr. P11-533-86.656 van 21.12.2001.

¹¹ Brief van de Commissie van 12.3.2002.

1.2.3. Follow-up van de dienstige maatregelen

11. Overeenkomstig de door België aanvaarde verbintenis, werd de toepassing van artikel 32 van de wet betreffende de economische expansie opgeheven bij het programmadecreet van 19 december 2003, dat op 1 januari 2004 in werking trad. Maar zoals hierboven vermeld, bleef het artikel volgens het verwijzingsvonnis in de praktijk van kracht, als gevolg van de rechtspraak van het Hof van Cassatie, dat oordeelde dat de bepalingen van artikel 32 van de wet betreffende de economische expansie onbepaald in de tijd blijven gelden voor alle overeenkomsten die in het kader van de wet betreffende de economische expansie werden gesloten (terugkoopclausule). De rechter vraagt of dit de bedoeling was van de Commissie toen zij in haar besluit E2/2001 verzocht om de intrekking van artikel 32 van de wet betreffende de economische expansie.

1.3. Vragen van de Ondernemingsrechtbank van Gent

12. In dit verband verzoekt de Ondernemingsrechtbank van Gent om het advies van de Commissie over vijf vragen:
 - 1) Betekenen de maatregelen omschreven in de brief van de Commissie dd. 18 juli 2001 dat volgens de Commissie elke uitoefening van een terugkooprecht op basis van artikel 32 §1 van de wet op de economische expansie, na 1 januari 2004 als verboden staatssteun dient aanzien en niet meer toegelaten is, ook al is dit terugkooprecht voorzien in de overeenkomsten van aankoop gesloten in de periode van 1 januari 1971 tot 30 december 1970 (datum inwerkingtreding van de wet van 30 december 1970 betreffende de economische expansie) tot 1 januari 2004?
 - 2) Was het de bedoeling van de Commissie door in haar brief van 18 juli 2001 aan België te gebieden “uiterlijk op 31 december 2003 worden de artikelen 1 tot 5 quater, 13 ter, 22 tot 25 en 29 bis tot 48 van de wet van 1970 ingetrokken”, in een wettelijke regeling te voorzien waarbij de toepassing van het terugkooprecht zoals in artikel 32 van de wet van 30 december 1970 op de economische expansie opgenomen, volledig onmogelijk en verboden zou zijn na 31 december 2003? Was het de bedoeling van de Commissie in een regeling te voorzien dat vanaf 1 januari 2004, artikel 32 van de wet van 30 december 1970 op de economische expansie ook niet meer zou worden toegepast voor alle overeenkomsten gesloten onder gelding van de wet van 30 december 1970 en dit ondanks het feit dat die wettelijke bepalingen in de oorspronkelijke aankoopakte zijn opgenomen?
 - 3) Hoe ziet de Commissie de toepassing door de rechtbank in deze zaak van de staatssteunregeling? Heeft de inhoud van de brief van de Commissie dd. 18 juli 2001 bindende kracht tegenover de rechtbank en indien dit zo is door welke vaststellingen of beslissingen van de Commissie is de rechtbank dan gebonden?
 - 4) Heeft in het kader van de voorkoming van verboden staatssteun, de rechtbank de bevoegdheid gelet op de brief van de Commissie dd. 18 juli 2001 de toepassing van artikel 32 van de wet op de economische expansie terzijde te schuiven, ook al is dat opgenomen in de akte van aankoop?
 - 5) Zijn er voor deze zaak andere relevante mededelingen/beschikkingen/richtsnoeren of andere beschikbare informatie welke voor de rechtbank nuttig zijn om te oordelen in deze zaak in het licht van de Staatssteunregeling?

2. HET ADVIES VAN DE COMMISSIE

13. De belangrijkste vraag die door de Ondernemingsrechtbank van Gent wordt opgeworpen, is de mogelijke tegenstrijdigheid tussen enerzijds de terugkoopclausule

en de onbepaalde geldigheidsduur ervan, zoals uitgelegd door het Hof van Cassatie, en anderzijds het besluit van de Commissie van 2001 betreffende bestaande steun, waarin werd verzocht om artikel 32 van de wet betreffende de economische expansie in te trekken.

14. Alvorens de vragen te beantwoorden, wil de Commissie de onderstaande voorafgaande opmerkingen maken.
15. Volgens de rechtspraak zijn de nationale rechterlijke instanties bevoegd om te beoordelen of er sprake is van staatssteun¹². In de onderhavige zaak blijkt niet expliciet waarom en hoe de gepresenteerde maatregel¹³ staatssteun zou vormen. De redenering van de Ondernemingsrechtbank van Gent is echter voornamelijk gebaseerd op het feit dat deze terugkoop tegen een lage prijs verboden zou kunnen zijn krachtens het besluit van de Commissie van 2001 betreffende bestaande steun. Het antwoord van de Commissie zal zich dan ook toespitsen op die omstandigheid, op basis van de informatie in het verwijzingsvonnis. Vervolgens zal de nationale rechterlijke instantie moeten onderzoeken en beoordelen of er in de onderhavige zaak sprake is van staatssteun.
16. **De eerste vraag:** *Betekenen de maatregelen omschreven in de brief van de Commissie dd. 18 juli 2001 dat volgens de Commissie elke uitoefening van een terugkooprecht op basis van artikel 32 §1 van de wet op de economische expansie, na 1 januari 2004 als verboden staatssteun dient aanzien en niet meer toegelaten is, ook al is dit terugkooprecht voorzien in de overeenkomsten van aankoop gesloten in de periode van 01-01-1971 (datum inwerkingtreding van de wet van 30 december 1970 betreffende de economische expansie) tot 1 januari 2004?*
17. Wat artikel 32, § 1, van de wet betreffende de economische expansie betreft, is het krachtens de dienstige maatregelen die door de Commissie zijn voorgesteld in het besluit van 2001 betreffende bestaande steun (zoals aanvaard door de Belgische autoriteiten) verboden om na 31 december 2001 steun toe te kennen rechtstreeks op grond van dit artikel. De Commissie heeft er nooit mee ingestemd dat de maatregel wordt toegepast tot 1 januari 2004. Het feit dat de verbintenis door de interne wetgeving werd ingevoerd met ingang van 1 januari 2004, verandert niets aan het tijdschema voor de door België aanvaarde dienstige maatregelen. Krachtens het besluit van 2001 was België ook verplicht om dit artikel 32 uiterlijk op 31 december 2003 in te trekken.
18. Zoals meestal het geval is bij bestaande steun die onverenigbaar is geworden (of aanvankelijk onverenigbaar was) met de interne markt, stelt de Commissie maatregelen voor die gericht zijn op de toekomst.

¹² Arrest van het Hof van Justitie van 22 maart 1977, *Steinike & Weinlig*, C-78/76, ECLI:EU:C:1977:52, punt 14; arrest van het Hof van Justitie van 11 juli 1996, *SFEI en anderen*, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, punt 49; arrest van het Hof van Justitie van 21 november 1991, *Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires e.a./Frankrijk*, C-354/90, ECLI:EU:C:1991:440, punt 10; arrest van het Hof van Justitie van 18 juli 2007, *Lucchini*, C-119/05, ECLI:EU:C:2007:434, punt 50; arrest van het Hof van Justitie van 5 oktober 2006, *Transalpine Ölleitung in Österreich*, C-368/04, ECLI:EU:C:2006:644, punt 39.

¹³ Dat wil zeggen het feit dat de prijs voor de terugkoop van de grond door de oorspronkelijke verkoper veel lager zou zijn dan de werkelijke waarde van de grond, wat betekent dat er een voordeel zou zijn voor de oorspronkelijke verkoper, DDS.

19. Niettemin blijft de vóór 30 december 2001 toegekende steun rechtmatig, voor zover het gaat om bestaande steun en mits er na die datum geen nieuwe steun wordt toegekend.
20. Niets in het besluit van de Commissie van 2001 noch in de met dit besluit nagestreefde doelstellingen verzet zich tegen de toepassing van de terugkoopclausule indien deze terugkoopclausule is opgenomen in rechtshandelingen die vóór het besluit van de Commissie van 2001 zijn gesloten, en indien deze terugkoopclausule geen steun inhoudt.
21. Wanneer de Staat (of het staatsorgaan, zoals de Intercommunale DDS) een onroerend goed tegen een lagere prijs dan de marktprijs aan een onderneming verkoopt, om zo het opzetten van een activiteit te bevorderen, wordt de steun op dat moment aan die onderneming toegekend (in de onderhavige zaak, in 1990). Indien de aankoopakte een clausule houdende terugkoop tegen een lagere prijs dan de marktprijs bevat, kan dit worden beschouwd als een compensatie voor de aanvankelijk toegekende steun, zijnde een soort gedeeltelijke terugvordering van het aanvankelijke voordeel.
22. In die context houdt de terugkoop van het onroerend goed tegen een lage prijs niet noodzakelijkerwijs staatssteun in. De begunstigde van deze terugkoop is het staatsorgaan dat de steun aanvankelijk heeft toegekend (in de onderhavige zaak, in 1990). Door deze terugkoop wordt aan de onderneming die de steun aanvankelijk heeft ontvangen, een deel van die steun ontnomen. Ook moet worden opgemerkt dat het door deze terugkoop ontstane verlies door deze onderneming wordt gedragen. Zonder deze terugkoopclausule had zij het onroerend goed immers tegen een hogere prijs kunnen verkopen. Het voordeel voor de Intercommunale DDS wordt dus niet met overheidsgeld gefinancierd.
23. Derhalve kan worden geconcludeerd dat het besluit van de Commissie van 2001 niet aldus mag worden uitgelegd dat de uitoefening van het terugkooprecht op grond van artikel 32, § 1, van de wet betreffende de economische expansie in beginsel verboden is en als onrechtmatige steun moet worden beschouwd, wanneer het terugkooprecht is opgenomen in aankoopovereenkomsten die tussen 1 januari 1971 en 31 december 2001 zijn gesloten.
24. Volledigheidshalve zal de Commissie ook de andere vragen van de rechtbank beantwoorden - zij het slechts subsidiair. De rechtbank zou kunnen oordelen dat het antwoord op deze andere vragen, gelet op het antwoord op de eerste vraag, niet meer nodig is.
25. **De tweede vraag:** *Was het de bedoeling van de Commissie door in haar brief van 18 juli 2001 aan België te gebieden “uiterlijk op 31 december 2003 worden de artikelen 1 tot 5 quater, 13 ter, 22 tot 25 en 29 bis tot 48 van de wet van 1970 ingetrokken”, in een wettelijke regeling te voorzien waarbij de toepassing van het terugkooprecht zoals in artikel 32 van de wet van 30 december 1970 op de economische expansie opgenomen, volledig onmogelijk en verboden zou zijn na 31 december 2003? Was het de bedoeling van de Commissie in een regeling te voorzien dat vanaf 1 januari 2004, artikel 32 van de wet van 30 december 1970 op de economische expansie ook niet meer zou worden toegepast voor alle overeenkomsten gesloten onder gelding van de wet van 30 december 1970 en dit ondanks het feit dat die wettelijke bepalingen in de oorspronkelijke aankoopakte zijn opgenomen?*

26. Zoals in het antwoord op de eerste vraag van de rechtbank is uiteengezet, was het de bedoeling van de Commissie om in het besluit van 2001 het toekennen van staatssteun op grond van deze bepalingen voor de toekomst te verbieden. Na 31 december 2001 kon geen steun rechtstreeks op grond van artikel 32 van de wet van 1970 worden toegekend en België moest deze bepaling vóór 1 januari 2004 intrekken. Het was echter niet de bedoeling om de uitvoering van wettelijke bepalingen die zijn opgenomen in de oorspronkelijke aankoopakte die vóór 1 januari 2002 was gesloten in het kader van de wet van 30 december 1970 te verbieden, zolang deze geen nieuwe steun inhielden.
27. **De derde vraag:** *Hoe ziet de Commissie de toepassing door de rechtbank in deze zaak van de staatssteunregeling? Heeft de inhoud van de brief van de Commissie dd. 18 juli 2001 bindende kracht tegenover de rechtbank en indien dit zo is door welke vaststellingen of beslissingen van de Commissie is de rechtbank dan gebonden?*
28. Voor het eerste deel van deze vraag verwijst de Commissie naar haar antwoord op de eerste vraag.
29. Wat het tweede deel van deze vraag betreft, bevat de brief van 18 juli 2001 het voorstel voor dienstige maatregelen. De brief van de Commissie van 12 maart 2002, waarin de aanvaarding van de dienstige maatregelen door België wordt bevestigd, is bindend (zie in dit verband artikel 23, lid 1, van de procedureverordening), en de in de brief van 18 juli 2001 beschreven maatregelen moeten worden toegepast met inachtneming van het in die brief vastgestelde tijdschema¹⁴.
30. Meer in het bijzonder is de brief van de Commissie van 12 maart 2002¹⁵, waarin de aanvaarding van de dienstige maatregelen zoals omschreven in het besluit van 18 juli 2001 wordt erkend, in zijn geheel bindend voor België en voor al zijn autoriteiten, met inbegrip van de rechterlijke instanties¹⁶.
31. Bijgevolg kan er na 31 december 2001 geen steun worden toegekend op grond van de wet betreffende de economische expansie (ook al zijn de nationale maatregelen ter uitvoering van het besluit van de Commissie pas bij decreet van 2003 vastgesteld, zoals in de eerste vraag is vermeld).
32. **De vierde vraag:** *Heeft in het kader van de voorkoming van verboden staatssteun, de rechtbank de bevoegdheid gelet op de brief van de Commissie dd. 18 juli 2001 de toepassing van artikel 32 van de wet op de economische expansie terzijde te schuiven, ook al is dat opgenomen in de akte van aankoop?*
33. België heeft de dienstige maatregelen die door de Commissie voorgesteld waren, aanvaard, en deze zijn bindend geworden (zie het antwoord op vraag 3). Om deze reden en in overeenstemming met de verbintenis van België, kan geen steun die rechtstreeks gebaseerd is op de artikelen 30, 31, 32 en 42 van de wet betreffende de

¹⁴ Verordening (EU) 2015/1589 van de Raad van 13 juli 2015 tot vaststelling van nadere bepalingen voor de toepassing van artikel 108 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (PB L 248 van 24.9.2015, blz. 9-29).

¹⁵ Zie de documenten waarnaar in voetnoot 9 wordt verwezen.

¹⁶ HvJ, 21.5.1987, Albako Margarinefabrik, C-249/85, en HvJ, 4.12.2013, Commissie/Raad, C-121/10, punt 52.

economische expansie, meer toegekend worden na 31 december 2001. Na het verstrijken van deze datum moet dergelijke steun beschouwd worden als nieuwe steun onderworpen aan de toepassing van artikel 108(3) VWEU. Op grond van de rechtstreekse werking van artikel 108, lid 3, VWEU kan en moet de nationale rechterlijke instantie beslissen artikel 32 van de wet betreffende de economische expansie terzijde te schuiven, indien dit noodzakelijk is om de toekenning van onrechtmatige steun te voorkomen. Nationale rechterlijke instanties moeten nationale bepalingen die een belemmering vormen voor de effectieve toepassing van artikel 108, lid 3, VWEU¹⁷ buiten toepassing laten en mogen evenmin nationale bepalingen toepassen die de volledige tenuitvoerlegging van een besluit van de Commissie tot afschaffing van een bestaande steunregeling zouden ondermijnen.

34. **De vijfde vraag:** *Zijn er voor deze zaak andere relevante mededelingen/beschikkingen/richtsnoeren of andere beschikbare informatie welke voor de rechtbank nuttig zijn om te oordelen in deze zaak in het licht van de Staatssteunregeling?*

35. De volgende juridische teksten kunnen nuttig zijn, aangezien zij betrekking hebben op het begrip steun, op de handhaving van de staatssteunregels door de nationale rechterlijke instanties en op de rechtsgevolgen van de aanvaarding van dienstige maatregelen met betrekking tot bestaande steun door de lidstaat, zodra de Commissie deze aanvaarding heeft vastgelegd:

- mededeling van de Commissie betreffende het begrip “staatssteun”¹⁸;
- mededeling van de Commissie over de handhaving van de staatssteunregels door de nationale rechterlijke instanties¹⁹;
- relevante rechtspraak over bestaande steun:

- HvJ, 4.12.2013, Commissie/Raad, C-121/10,

punt 52: (...) *Voor zover deze voorstellen voor dienstige maatregelen zijn aanvaard door een lidstaat, zijn zij bindend voor deze laatste (zie in die zin reeds aangehaald arrest IJssel-Vliet, punten 42 en 43, en reeds aangehaald arrest van 5 oktober 2000, Duitsland/Commissie, punt 65), die volgens artikel 19, lid 1, van verordening nr. 659/1999 verplicht is deze ten uitvoer te leggen.*

- HvJ, 15.3.2017, Stichting Woonpunt/Commissie, C-415/15 P,

punt 51: *Vastgesteld zij immers dat wegens het bij artikel 108, lid 1, VWEU ingevoerde mechanisme van samenwerking tussen de Commissie en de lidstaten, waarop het stelsel van controle van bestaande steunregelingen berust, de krachtens die bepaling gevolgde procedure, in tegenstelling tot die krachtens artikel 108, lid 2, eerste alinea, VWEU,*

¹⁷ HvJ, 5.10.2006, Commissie/Frankrijk (“Scott”), C-232/05, punten 50-53.

¹⁸ Mededeling van de Commissie betreffende het begrip “staatssteun” in de zin van artikel 107, lid 1, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (C 2016/2946), PB C 262 van 19.7.2016, blz. 1-50.

¹⁹ Mededeling van de Commissie over de handhaving van de staatssteunregels door de nationale rechterlijke instanties, Publicatieblad C 85 van 9.4.2009, blz. 1-22.

inderdaad niet leidt tot een formele vaststelling van de onverenigbaarheid van een steunregeling met de interne markt.

punt 52: ***Dit neemt echter niet weg dat de conclusie dat de bestaande steunregeling onverenigbaar is met de interne markt en het voorstel voor dienstige maatregelen dat die conclusie noodzakelijkerwijs impliceert, wanneer de Commissie de aanvaarding van die maatregelen door de betrokken lidstaat heeft vastgelegd dezelfde rechtsgevolgen hebben als die welke een formele vaststelling voor die staat heeft.***

punt 62: *Dienaangaande zij opgemerkt dat het Hof heeft geoordeeld dat de voorstellen van de lidstaat volgens de procedure van artikel 19, lid 1, van verordening nr. 659/1999 een bindend karakter krijgen door het besluit waarbij de Commissie die voorstellen vastlegt (arrest van 27 februari 2014, Stichting Woonpunt e.a./Commissie, C-132/12 P, EU:C:2014:100, punt 72).*

punt 63: *Uit de in punt 60 van het onderhavige arrest en in punt 65 van de bestreden beschikking genoemde rechtspraak volgt immers dat de dienstige maatregelen die de Commissie voorstelt krachtens artikel 108, lid 1, VWEU, voor zover de lidstaat deze aanvaardt voor hem een bindende werking hebben, zoals bepaald in artikel 19, lid 1, tweede volzin, van verordening nr. 659/1999. Deze aanvaarding heeft echter alleen rechtsgevolgen indien deze aan de instelling wordt meegedeeld, door haar wordt vastgelegd en aan de lidstaat wordt meegedeeld overeenkomstig artikel 19, lid 1, eerste volzin, van deze verordening.*

Hoogachtend,

Daniel CALLEJA CRESPO
Directeur-generaal

Cc: A. Bouchagiar, K.-P. Wojcik (LS)
K. Soukup, K. Liljeberg, B. Willemot-Nieuwenhuys, A. Charouli, U. Diez, M. Munoz de Juan, C. Micheau, H. de Broca